

Procedura postępowania z dzieckiem przewlekle chorym obowiązująca w Szkole Podstawowej im. Powstańców 1863 Roku w Zaborowie

1. W sytuacji, gdy w szkole jest uczeń przewlekle chory, dyrektor, nauczyciel powinien:

- 1) wychowawca oddziału pozyskuje od rodziców (prawnych opiekunów) ucznia szczegółowe informacje na temat choroby dziecka i wynikających z niej ograniczeń w funkcjonowaniu oraz niezwłocznie przekazuje te informacje dyrektorowi, pedagogowi i innym nauczycielom;
- 2) dyrektor szkoły organizuje szkolenie kadry pedagogicznej i pozostałych pracowników szkoły w zakresie postępowania z chorym dzieckiem na co dzień oraz w sytuacji zaostrzenia objawów czy ataku choroby;
- 3) wychowawca w porozumieniu z rodzicami opracowuje zasady postępowania w stosunku do każdego przewlekle chorego ucznia, zarówno na co dzień, jak i w przypadku zaostrzenia objawów czy ataku choroby (zasady te mogą uwzględniać m.in. przypominanie lub pomoc w przyjmowaniu leków, wykonywaniu pomiarów poziomu cukru, regularnym przyjmowaniu posiłków, sposób reagowania itp.); powinny też określać formy stałej współpracy z rodzicami (prawnymi opiekunami) tego dziecka oraz zobowiązanie wszystkich pracowników szkoły do bezwzględnego ich stosowania; procedury przedstawia się dyrektorowi szkoły w celu ich zatwierdzenia;
- 4) nauczyciele we współpracy ze specjalistami zatrudnionymi w szkole dostosowują formy pracy dydaktycznej, dobór treści i metod oraz organizację nauczania do możliwości psychofizycznych tego ucznia, a także obejmują dziecko odpowiednimi do jego potrzeb formami pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- 5) w przypadku nasilenia choroby u dziecka podczas pobytu w szkole wychowawca lub nauczyciel niezwłocznie informuje o zaistniałej sytuacji rodziców ucznia lub prawnych opiekunów.

2. Zasady postępowania z dzieckiem z astmą oskrzelową

- 1) Charakterystyka choroby: Astma oskrzelowa jest najczęstszą przewlekłą chorobą układu oddechowego u dzieci. Istotą astmy jest przewlekły proces zapalny toczący się w drogach oddechowych, który prowadzi do zwiększonej skłonności do reagowania skurczem na różne bodźce i pojawienia się objawów choroby.
- 2) Objawy choroby: Jednym z podstawowych objawów jest duszność jako subiektywne uczucie braku powietrza spowodowane trudnościami w jego swobodnym przechodzeniu przez

zwężone drogi oddechowe. Gdy duszność jest bardzo nasilona możemy zauważyć, że usta dziecka a także inne części ciała są zasinione. Konsekwencją zwężenia oskrzeli jest pojawienie się świszczącego oddechu. Częstym objawem astmy oskrzelowej jest kaszel. Najczęściej jest to kaszel suchy, napadowy, bardzo męczący. Zaostrzenie astmy może być wywołane przez: kontakt z alergenami, na które uczulone jest dziecko, kontakt z substancjami drażniącymi drogi oddechowe, wysiłek fizyczny, zimne powietrze, dym tytoniowy, infekcje.

3) W przypadku wystąpienia duszności należy podać dziecku wziewnie lek rozkurczający oskrzela - zgodnie z zaleceniem lekarza.

4) W przypadku objawów ciężkiej duszności należy podać jednocześnie 2 dawki leku w aerozolu w odstępie 10-20 sekund.

5) Po wykonaniu pierwszej inhalacji należy powiadomić rodziców dziecka o wystąpieniu zaostrzenia.

6) W przypadku duszności o dużym nasileniu powinno się wezwać Pogotowie Ratunkowe.

7) W czasie oczekiwania na przyjazd karetki pogotowia dziecko wymaga ciągłego nadzoru osoby dorosłej. Dodatkowo bardzo ważne jest zapewnienie dziecku spokoju oraz odizolowanie od osób trzecich.

8) Nakazy:

a) częste wietrzenie sal lekcyjnych,

b) dziecko, które ma objawy po wysiłku, powinno przed lekcją wychowania fizycznego przyjąć dodatkowy lek,

c) ćwiczenia fizyczne należy zaczynać od rozgrzewki,

d) W przypadku wystąpienia u dziecka objawów duszności, należy przerwać wykonywanie wysiłku i pozwolić dziecku zażyć środek rozkurczowy.

9) Zakazy:

a) chorzy uczniowie nie powinni uczestniczyć w pracach porządkowych,

b) w okresie pylenia roślin dzieci z pyłkowicą nie mogą ćwiczyć na wolnym powietrzu oraz nie powinny uczestniczyć w planowanych wycieczkach;

c) astma oskrzelowa wyklucza biegi na długich dystansach, wymagających długotrwałego, ciągłego wysiłku;

d) w klasach, w których odbywają się lekcje, nie powinno być zwierząt futerkowych.

10) Ograniczenia:

a) uczeń z astmą może okresowo wymagać ograniczenia aktywności fizycznej i dostosowania ćwiczeń do stanu zdrowia,

b) dziecko uczulone na pokarmy powinno mieć adnotacje od rodziców, co może jeść w sytuacjach, które mogą wywołać pojawienie się objawów uczulenia.

11) Obszary dozwolone i wskazane dla dziecka:

- a) dzieci chore na astmę powinny uczestniczyć w zajęciach z wychowania fizycznego, wysportowane dziecko lepiej znosi okresy zaostrzeń choroby,
- b) dzieci z astmą mogą uprawiać biegi krótkie, a także gry zespołowe,
- c) dzieci z astmą mogą uprawiać gimnastykę i pływanie,
- d) dzieci z astmą mogą uprawiać większość sportów zimowych,
- e) bardzo ważny jest dobry kontakt szkoły z rodzicami, po to, aby wspólnie zapewnić dziecku bezpieczne warunki nauki i pobytu w szkole.

3. Zasady postępowania z dzieckiem z cukrzycą

1) Charakterystyka choroby: Cukrzyca to grupa chorób metabolicznych charakteryzujących się hiperglikemią (wysoki poziom glukozy we krwi - większy od 250mg%). Obecnie w Polsce wśród dzieci i młodzieży dominuje cukrzyca typu 1 – ten typ cukrzycy ma podłoże genetyczne i autoimmunologiczne. Cukrzyca nie jest chorobą zakaźną, nie można się nią zarazić przez kontakt z osobą chorą.

Najczęstsze objawy to wzmożone pragnienie, częste oddawanie moczu oraz chudnięcie. W chwili obecnej, w warunkach pozaszpitalnych, jedynym skutecznym sposobem podawania insuliny jest wstrzykiwanie jej do podskórnej tkanki tłuszczowej (za pomocą pena, pompy).

Cukrzyca nie jest chorobą, która powinna ograniczać jakiegokolwiek funkcjonowanie ucznia, tylko wymaga właściwej samokontroli i obserwacji. Ćwiczenia fizyczne, sport i rekreacja połączone z ruchem są korzystne dla dzieci chorych na cukrzycę. Wspierają prawidłowy rozwój emocjonalny i społeczny, pomagają rozwijać samodyscyplinę, gratyfikują, dają przyjemność i satysfakcję. Najważniejszym problemem przy wykonywaniu wysiłku fizycznego u dzieci z cukrzycą jest ryzyko związane z wystąpieniem hipoglikemii (niedocukrzenia stężenie glukozy we krwi mniejsze niż 60 mg%). Do działań w ramach samokontroli należą: badanie krwi i moczu, zapisywanie wyników badań, prawidłowa interpretacja wyników badań, prawidłowe komponowanie posiłków, prawidłowe i bezpieczne wykonywanie wysiłku fizycznego, obserwacja objawów jakie pojawiają się przy hipoglikemii i hiperglikemii.

W szkolnym gabinecie higienistki szkolnej lub gabinecie wicedyrektora dziecko z cukrzycą może spokojnie, bezpiecznie i higienicznie wykonać badanie krwi oraz wykonać wstrzyknięcia insuliny.

2) Objawy hipoglikemii - niedocukrzenia:

- a) błądź skóry, nadmierna potliwośc, drzenie rąk,
- b) ból głowy, ból brzucha,
- c) szybkie bicie serca,
- d) czucie silnego głodu/wstręt do jedzenia,
- e) osłabienie, zmęczenie,
- f) problemy z koncentracją, zapamiętywaniem,
- g) chwiejność emocjonalna, nietypowe zachowanie dziecka,
- h) napady agresji lub wesołkowatości,
- i) ziewanie/senność,
- j) zaburzenia mowy, widzenia i równowagi,
- k) zmiana charakteru pisma,
- l) uczeń nielogicznie odpowiada na zadawane pytania,
- m) kontakt ucznia z otoczeniem jest utrudniony lub traci przytomność,
- n) drgawki.

3) Postępowanie przy hipoglikemii lekkiej, gdy dziecko jest przytomne, w pełnym kontakcie, współpracuje z nami, spełnia polecenia:

- a) sprawdzić poziom glukozy we krwi potwierdzając niedocukrzenie,
- b) podać węglowodany proste (sok owocowy, coca-cola, cukier spożywczy rozpuszczony w wodzie lub herbacie, glukoza w tabletkach, płynny miód),
- c) nie wolno:
  - zastępować węglowodanów prostych słodyczami zawierającymi tłuszcze, jak np. czekolada, ponieważ utrudniają one wchłanianie glukozy z przewodu pokarmowego,
- d) ponownie oznaczyć glikemię po 10-15 minutach,
- e) zawsze należy dążyć do ustalenia przyczyny niedocukrzenia.

4) Postępowanie przy hipoglikemii średnio-ciężkiej - dziecko ma częściowe zaburzenia świadomości, pozostaje w ograniczonym kontakcie z nami, potrzebuje bezwzględnej pomocy osoby drugiej:

- a) oznaczyć glikemię i potwierdzić niedocukrzenie,
- b) jeżeli dziecko może połykać, podać do picia płyn o dużym stężeniu cukru (np. 3-5 kostek cukru rozpuszczonych w 1 szklanki wody, coli, soku),

c) jeżeli dziecko nie może połykać, postępujemy tak jak w przypadku glikemii ciężkiej.

5) Postępowanie przy hipoglikemii ciężkiej– dziecko jest nieprzytomne, nie ma z nim żadnego kontaktu, nie reaguje na żadne bodźce, może mieć drgawki:

a) dziecku, które jest nieprzytomne, nie wolno podawać niczego do picia ani do jedzenia,

b) układamy dziecko na boku,

c) wstrzykujemy domięśniowo glukagon, jest to zastrzyk ratujący życie,

d) wzywamy pogotowie ratunkowe,

e) kontaktujemy się z rodzicami dziecka,

f) dopiero gdy dziecko odzyska przytomność (po podaniu glukagonu powinno odzyskać przytomność po kilkunastu minutach) i jeżeli dziecko będzie w dobrym kontakcie, można mu podać węglowodany doustnie (sok, cola, tabl. glukozy),

g) u dzieci leczonych pompą:

- zatrzymaj pompę,

- potwierdź hipoglikemię,

- jeżeli dziecko jest przytomne, podaj węglowodany proste,

- odczekaj 10-15 minut i zbadaj ponownie poziom glukozy we krwi, jeżeli nie ma poprawy podaj ponownie cukry proste,

- jeżeli objawy ustąpią i kontrolny pomiar glikemii wskazuje podnoszenie się stężenia glukozy, włącz pompę i podaj kanapkę lub inne węglowodany złożone,

- jeżeli dziecko jest nieprzytomne lub ma drgawki, połóż je w pozycji bezpiecznej, podaj domięśniowo zastrzyk z glukagonu i wezwij karetkę pogotowia,

- po epizodzie hipoglikemii nie zostawiaj dziecka samego,

- dziecko nie może podejmować wysiłku fizycznego dopóki wszystkie objawy hipoglikemii nie ustąpią.

4) Objawy hiperglikemii

a) wzmożone pragnienie, potrzeba częstego oddawania moczu,

b) rozdrażnienie, zaburzenia koncentracji,

c) złe samopoczucie, osłabienie, przygnębienie, apatia,

d) jeżeli do ww. objawów dołączają: ból głowy, ból brzucha, nudności i wymioty, ciężki oddech, może to świadczyć o rozwoju kwasicy cukrzycowej, należy wtedy bezzwłocznie: zbadać poziom glukozy, skontaktować się z rodzicami lub wezwać pogotowie.

5) Postępowanie przy hiperglikemii:

a) podajemy insulinę (tzw. dawka korekcyjna),

b) uzupełniamy płyny (dziecko powinno dużo pić, przeciętnie 1litr w okresie 1,5-2 godz.,

najlepszym płynem jest niegazowana woda mineralna),

c) samokontrola (badanie moczu na obecność cukromoczu i ketonurii, po około 1 godz. należy dokonać kontrolnego pomiaru glikemii),

d) w razie stwierdzenia hiperglikemii, dziecko nie powinno jeść, dopóki poziom glikemii nie obniży się.

6) Niezbędny szkolny, czyli co uczeń z cukrzycą zawsze powinien mieć ze sobą w szkole:

a) pen – „wstrzykiwacz” z insuliną,

b) pompę insulinową, jeżeli jest leczone przy pomocy pompy,

c) nakłuwacz z zestawem igieł,

d) glukometr z zestawem pasków oraz gazików,

e) plastikowy pojemnik na zużyte igły i paski,

f) drugie śniadanie lub dodatkowe posiłki przeliczone na wymienniki np. przeznaczone na „zabezpieczenie” zajęć w-f w danym dniu,

g) dodatkowe produkty – soczek owocowy, tabletki z glukozą w razie pojawienia się objawów hipoglikemii,

h) telefon do rodziców,

i) informację w postaci kartki lub bransoletki na rękę, która informuje, że dziecko choruje na cukrzycę,

j) glukagon (zestaw w pomarańczowym pudełku).

7) Szkolny kodeks praw dziecka z cukrzycą – każdemu dziecku z cukrzycą typu 1 należy zapewnić w szkole:

a) możliwość zmierzenia poziomu glukozy na glukometrze w dowolnym momencie – także w trakcie trwania lekcji,

b) możliwość podania insuliny,

c) możliwość zmiany zestawu infuzyjnego w przypadku leczenia osobista pompą insulinową w odpowiednich warunkach zapewniających bezpieczeństwo i dyskrecję,

d) właściwe leczenie niedocukrzenia zgodnie ze schematem ustalonym z pielęgniarką higienistką szkolną i rodzicami dziecka,

e) możliwość spożycia posiłków o określonej godzinie, a jeśli istnieje taka potrzeba, nawet w trakcie trwania lekcji,

f) możliwość zaspokojenia pragnienia oraz możliwość korzystania z toalety, także w czasie trwania zajęć lekcyjnych,

g) możliwość uczestniczenia w pełnym zakresie w zajęciach wychowania fizycznego oraz

różnych zajęciach pozaszkolnych, np. wycieczkach turystycznych, zielonych szkołach.

4. Zasady postępowania z dzieckiem z padaczką

1) Charakterystyka choroby: Padaczką określamy skłonność do występowania nawracających, nieprovokowanych napadów. Napadem padaczkowym potocznie nazywamy napadowo występujące zaburzenia w funkcjonowaniu mózgu objawiające się widocznymi zaburzeniami, zwykle ruchowymi. Niekiedy jedynym widocznym objawem napadu są kilkusekundowe zaburzenia świadomości. Napady padaczkowe dzieli się na napady pierwotnie uogólnione oraz napady częściowe (zlokalizowane).

Napady pierwotnie uogólnione

Napady nieświadomości, najczęściej kilkusekundowa utrata kontaktu z otoczeniem.

Atypowym napadom nieświadomości mogą towarzyszyć mruganie lub gwałtowne ruchy o niewielkim zakresie w obrębie ust.

Napady atoniczne – napad spowodowany nagłym i krótkotrwałym obniżeniem napięcia mięśniowego w określonych grupach mięśni.

Napady toniczne – występuje głównie u małych dzieci zazwyczaj podczas zasypiania lub budzenia; charakteryzuje się nagłym, symetrycznym wzrostem napięcia mięśni w obrębie kończyn i tułowia.

Napady toniczno-kloniczne – w fazie tonicznej dochodzi do nagłej utraty przytomności, skurczu mięśni, zatrzymania oddechu; faza kloniczna charakteryzuje się rytmicznymi, gwałtownymi skurczami mięśni kończyn i tułowia, następnie przechodzi w kilkuminutową śpiączkę.

Napady kloniczne – napady głównie u niemowląt i małych dzieci, częściej w przebiegu gorączki, cechują je symetryczne skurcze mięśni kończyn występujące seriami.

Napady miokloniczne - charakteryzują się gwałtownymi synchronicznymi skurczami mięśni szyi, obręczy barkowej, ramion i ud przy względnie zachowanej świadomości chorego.

Napady częściowe

Napady częściowe z objawami prostymi –świadomość w czasie napadów jest na ogół zachowana, zwykle napady dotyczą określonej okolicy np. ręki lub ust.

Napady częściowe z objawami złożonymi – niektórym napadom mogą towarzyszyć

zaburzenia świadomości o charakterze omamów i złudzeń; pacjent ma wrażenie, że już znajdował się w danej sytuacji życiowej lub przeciwnie, że nie zna sytuacji i przedmiotów, z którymi w rzeczywistości się już stykał, do tego typu napadów zaliczane są także napady psychoruchowe z towarzyszącymi im różnymi automatyzmami (cmokanie), u dzieci mogą niekiedy występować napady nietypowe, manifestujące się klinicznie bólami brzucha, głowy, omdleniami, napadami lęku itp.

Napady częściowe wtórnie uogólnione – rozpoczyna się zwykle od napadowych mioklonicznych lub klonicznych skurczów ograniczonych do określonych grup mięśni, aby następnie rozprzestrzenić się i doprowadzić do wtórnie uogólnionego napadu toniczno-klonicznego (tzw. napadu dużego).

Zespoły padaczkowe wieku dziecięcego - zespół Westa, zespół Lennoxa-Gastauta, dziecięca padaczka nieświadomości (piknolepsja), padaczka Rolanda, młodzieńcza padaczka nieświadomości, zespół Janza, padaczka odruchowa, omdlenia odruchowe, napady rzekomopadaczkowe.

Leczenie padaczki jest procesem przewlekłym, wymaga systematycznego, codziennego podawania leków. Nagłe przerwanie leczenia, pominięcie którejś dawki, może zakończyć się napadem lub stanem padaczkowym. Z tego powodu tak ważne jest, aby pacjent mógł systematycznie przyjmować leki. W trakcie włączania leczenia lub jego modyfikacji dziecko może wykazywać objawy senności, rozdrażnienia, zawrotów głowy.

2) W przypadku wystąpienia napadu należy:

- a) przede wszystkim zachować spokój,
- b) ułożyć chorego w bezpiecznym miejscu w pozycji bezpiecznej, na boku,
- c) zabezpieczyć chorego przed możliwością urazu w czasie napadu – zdjąć okulary, usunąć z ust ciała obce, podłożyć coś miękkiego pod głowę,
- d) asekurować w czasie napadu i pozostać z chorym do odzyskania przez niego pełnej świadomości.

3) Nie wolno:

- a) podnosić pacjenta,
- b) krępować jego ruchów,
- c) wkładać czegokolwiek między zęby lub do ust.

4) Pomoc lekarska jest potrzebna, jeżeli był to pierwszy napad w życiu lub napad trwał dłużej niż 10 minut albo, jeśli po napadzie wystąpiła długo trwająca gorączka, sugerująca zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych.

5) Dzieciom chorym na padaczkę trudniej jest wykorzystać w pełni swoje możliwości edukacyjne z przyczyn medycznych i społecznych. Narażone są na wyższy poziom stresu wynikający z obawy przed napadem i komentarzami, stąd też częściej występują u nich cechy zespołu nadpobudliwości psychoruchowej, trudności w czytaniu i pisaniu oraz inne trudności szkolne. W razie narastających trudności szkolnych, trzeba zapewnić dziecku możliwość douczania, zorganizować odpowiednio czas na naukę, z częstymi przerwami na odpoczynek, modyfikować i zmieniać sposoby przyswajania wiadomości szkolnych. Nie należy z zasady zwalniać dziecka z zajęć wychowania fizycznego ani z zabaw i zajęć ruchowych w grupie rówieśników. Należy jedynie dbać o to, aby nie dopuszczać do nadmiernego obciążenia fizycznego i psychicznego. Gdy zdarzają się napady, dziecko powinno mieć zapewnioną opiekę w drodze do i ze szkoły.

5. Zasady postępowania z dzieckiem przewlekle chorym

1) Główne sposoby pomocy przewlekle choremu dziecku możliwe do zrealizowania na terenie szkoły:

- a) zapewnienie poczucia bezpieczeństwa psychicznego i fizycznego,
- b) pomoc w pokonywaniu trudności, uczenie nowych umiejętności,
- c) budowanie dobrego klimatu i przyjaznych relacji klasowych,
- d) przygotowanie uczniów zdrowych na spotkanie chorego kolegi,
- e) traktowanie chorego dziecka jako pełnoprawnego członka klasy,
- f) uwrażliwianie dzieci zdrowych na potrzeby i przeżycia dziecka chorego,
- g) uwrażliwianie dziecka chorego na potrzeby i przeżycia innych uczniów,
- h) motywowanie do kontaktów i współdziałania z innymi dziećmi,
- i) rozwijanie zainteresowań, samodzielności dziecka,
- j) dostarczanie wielu możliwości do działania i osiągnięcia sukcesów,
- k) motywowanie do aktywności.